

בין הקודש לקודש הקדשים

הרב נתנאל אריה

יסוד קדושת המקדש בקדושת ארון הברית

ראשי פרקים:

- א. מבוא
- ב. במדרש חכמים
- ג. בעין ראשונים
- ד. בשבילי המקראות
- ה. בנתיבות החכמה
- ו. בסוד שיח

מבוא

הרמב"ם בספר המצוות (כ') מגדיר את עניינה של המצווה לבנות בית מקדש: "לבנות בית לעבודה בו יהיה ההקרבה". כיוצא בזה בהלכות בית הבחירה (פ"א ה"א) כתב: "מצוות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבין בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה וכו'".

מדבריו עולה שעניין בית המקדש בהקרבת קרבנות, ולכאורה יש מקום לומר ממילא שזוהי גם עיקר קדושתו והתייחדותו, בהיותו מקום העבודה הלאומי - קרי עבודת הקרבנות.

אכן, בעיינו בדברי חז"ל, בדברי ראשונים ואחרונים, ובדברי הרמב"ם עצמו במקומות אחרים, נראה כי באמת אין אלו פני הדברים. שורש קדושת המקדש ועניינו אינו בעבודת הקרבנות בדווקא. לכל היותר ניתן לומר, כי עיקר העבודה בבית המקדש הינה עבודת הקרבנות; אך שורש קדושת המקדש ועניינו נובע מקדושת ארון הברית, השוכן בקדש הקדשים. לבירור עניין זה נקדיש את מאמרנו בס"ד.

במדרש חכמים

במדרש רבה, הפותח לפרשיות עשיית המשכן, פתחו לנו חכמים במשל קודשם צוהר להבנת שורשו ועניינו של המשכן והמקדש. זהו לשון המדרש:

ויקחו לי תרומה - הה"ד (משלי ד) 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו', אל תעזובו את המקח שנתתי לכם.

יש לך אדם שלוקח מקח יש בו זהב אין בו כסף, יש בו כסף אין בו זהב. אבל המקח שנתתי לכם יש בו כסף שנאמר (תהלים יב) 'אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף', יש בו זהב שנאמר (שם יט) 'הנחמדים מזהב ומפז רב'.

יש אדם לוקח שדות אבל לא כרמים, כרמים ולא שדות, אבל המקח הזה יש בו שדות ויש בו כרמים, שנאמר (שיר השירים ד) 'שלחך פרדס רמונים'.

יש לך אדם לוקח מקח ובני אדם אינן יודעין מהו, אבל משכר הסרסור נתודע מה לקח. כך התורה אין אדם יודע מה היא, אלא משכר שלקח משה, שנאמר (שמות לד) 'ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו'.

יש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו? אמר הקב"ה לישראל: מכרתי לכם תורתי, כביכול נמכרתי עמה. שנאמר: 'ויקחו לי תרומה'.

משל למלך שהיה לו בת יחידה, בא אחד מהמלכים ונטלה. ביקש לילך לו לארצו, וליטול לאשתו. אמר לו: בתי שנתתי לך יחידית היא. לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול, לפי שהיא אשתך. אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי.

ביאור המדרש בקצרה

לבעל המדרש הוקשו מספר קשיים בפשט הכתוב, ועל כן דרש וביאר, שעל ידי מתן תורה לבני אדם, אנו לוקחים כביכול את רבש"ע בעצמו. בדרך הרחבה מתבאר, שיסוד השראת שכינה במקדש, ועשיית משכן לשכינה עלי אדמות, הינה מצד מציאות התורה

1. יותר היה ראוי לכתוב: "ויתנו לי", ואף אם תאמר שמוסב על הגבאים הלוקחים את התרומה, מכל מקום ניתן לנסח: "וירימו תרומה", אך לא: "ויקחו לי". כמו כן, מילת "לי" מיותרת לכאורה. בוודאי שניתן לכתוב בפשטות: "ויתנו תרומה" או "וירימו תרומה".

יש גם להבין את הסמיכות לשלחי הפרשה הקודמת, פרשת משפטים, שם כתוב: "ויאמר ה' אל משה: עלה אלי ההרה והיה שם, ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצווה אשר כתבתי להורתם... ויעל אל ההר והיה משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה" ומיד אחר כך פותחת פרשת תרומה: "ויקחו לי תרומה וגו'", והלא דבר הוא.

שניתנה לנו. ממילא דורש המדרש ומבאר באריכות גם היות התורה שלמה בכל מיני שלמות, והולך ופורט העניין במעלות התורה.

משל בת המלך

יש לעיין בדברי המדרש במשל בת המלך כמשל לנתינת התורה. מדוע דווקא "בת", מדוע אין המלך יכול לפרוש הימנה, ומדוע אינו יכול שלא ליתנה למבקשה?

לביאור המשל יש להקדים כי כל לשון "בן" או "בת" הינם מלשון בניין, שכן הבנים הינם בנינים והמשכם של ההורים. יש לציין כי אף שאין אות נו"ן בשם "בת", מכל מקום קיימת היא בשורשה, אלא שנפלה בשימוש הלשון התדירי, ויש לכך הדים שונים². יתרה מכך, הבת מבטאת יותר את בניין האב והמשכו, שכן היא מהווה כלי קיבול וביטוי שלם, ואכמ"ל³.

בנמשל, המלך, מלך מלכי המלכים הקב"ה, נותן את ביתו זו התורה שהיא המשכתי וגילוי בעולם הזה. בן המלכים, זהו עם ישראל במעמד הר סיני, המבקש לילך לארצו זהו עולמנו דרך כלל, וארץ ישראל מקום השראת השכינה בפרט.

אין המלך יכול לסרב מלינת את ביתו למבקשה, שכן זהו כל עניין הבריאה בהשתלשלות העולמות והתגלות מלכותו בכל⁴, וזהו עניין התורה והתגלותה בארץ.

מאיך גיסא, גם אין המלך יכול להיפרד מביתו, שהרי באמת אין שייך להפריד בין הדבקים, שכן קוב"ה ואורייתא חד הם⁵. יתרה מזו ביאר הרמ"ק בפרדסו⁶ שלמרות ירידת והשתלשלות המדרגות - המדרגה העליונה לעולם בטהרתה עומדת והשתלשלותה אינה אלא תוספת ודבר שהתחדש⁷.

2. הדבר מתברר בהטיות השייכות כגון: "בְּתוֹ" או "בְּתִי" בהזגשת הת"ו, וכן אף בריבוי השם כגון "בנות", וכן מתגלה הדבר בהשוואה לארמית וערבית: "בנת", ובשאר השפות השמיות. עיין במהר"ל בנצח פ"ז ובגור אריה לבראשית פ"ה אות ג. ועוד עיין באבן עזרא לבראשית טז, ב ובספר השורשים לרד"ק בשורש ב.נ.ה.
3. עיין במהר"ל בגור אריה לבראשית פמ"ו אות ו, בחידושי אגדות לב"ק נ, א ובנצח ישראל בריש פ"ז.
4. האר"י בראש ספר עץ חיים, רמח"ל בתחילת דעת תבונות ועוד.
5. עיין זוהר ויקרא עג, א.
6. שער ו פ"ח
7. עיין ברסות ה, א בביאור הפסוק: "כי לקח טוב נתתי לכם", ובביאור מרן הרב בעיין א"ה.

עשה לי קיטון - ועשו לי מקדש

משל בת המלך מסיים בבקשת המלך: "קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי". לכאורה, כל עניין המדרש מתחילתו אינו אלא שבח התורה ושלמות מעלותיה. אלא שאם כן, לא ברורה שייכות שבח התורה לבקשת המלך לדור בקיטון, דהיינו במשכן ומקדש?!

אכן, בקשת המלך מבהירה היטב את אשר פתחנו בו. משכן ה' עלי אדמות נספח למציאות התורה בנו. אין די בנישואי הבת לבן המלכים, אלא שהלוקח את הבת לוקח את אביה עימה.

"ויקחו לי" כביכול "ויקחו אותי". זהו שמסיים המדרש:

כך אמר להם הקב"ה לישראל: נתתי לכם את התורה. לפרוש הימנה - איני יכול. לומר לכם אל תטלוה - איני יכול. אלא בכל מקום שאתם הולכים, בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר: 'ועשו לי מקדש'.

בעין ראשונים

מה שהראנו לדעת במשלי חכמים וחידותם, שיסוד ושורש קדושת המקדש הינו במציאות התורה הקדושה בנו, עולה ומתגלה בבירור גם מדברי רבותינו הראשונים. להלן נביא ראיות מתרי סטדין ותרי גוויין; דברי ריה"ל בהגותו והרמב"ם בידו החזקה.

ריה"ל בספר הכוזרי

ר' יהודה הלוי מתאר את התבססות אמונתנו הוודאית ברבש"ע כהליך המתקדם ועולה, משרשרת הניסים שביציאת מצרים, ועד לגולת הכותרת בגילוי הנבואי לכלל האומה במעמד הר סיני. אכן תוך כדי תיאורו וביאורו יכול המתבונן לגלות אור חדש, אשר שופך ריה"ל על הקשר הפנימי שבין מעמד הר סיני והקמת המשכן. זה לשונו במאמר ראשון פיסקה פז:

ההתקדש העם ונזדמן למדרגת הנבואה... ושמע העם דבור צח בעשרת הדברים, הם אמות התורה ושרשיה... ומה שנלווה אל הדבור האלהי מן המכתב האלהי, שחקק עשרת הדברות האלה בשני לוחות אבנים יקרות, ונתן אותם אל משה...

ועשה להם משה במצוות האלהים ארון, והקים עליו המשכן הידוע, ונשאר זה בין בני ישראל כל ימי הנבואה כתשע מאות שנה, עד שמרו העם ונגנז הארון, וגבר עליהם נבוכדנצר והגלם.

מדברי קודשו של ריה"ל עולים שלושה היגדים. ראשית, מתן תורה ולוחות הברית אינו רק דבר שהיה, אלא הריהו כמתמיד ומתקיים בישראל, כל זמן שארון הקודש, בו לוחות הברית, שוכן בפועל בעם ישראל בבית מקדשו.

שנית, מכלל הדברים נמצאנו למדים, שעיקרו של משכן ומקדש בארון הברית, וכלשון ריה"ל: "והקים עליו המשכן הידוע". רוצה לומר, יסודו של המשכן ואבן הפינה ממנה צומח ועולה המשכן הוא ארון הברית.

ועוד בה שלישייה; כיון שכך הוא - כאשר חטא ישראל נגנז הארון. בהגנז הארון פקעה כמעט קדושת המקדש, ואז יכול להתרחש מצב בו "באו גויים ויבלעוה". בהיות מקדש על מכונו וארון על מקומו יושב, אז אין שום אפשרות נגיעה לאומות העולם בקדושת המקדש "והזר הקרב יומת". אבל אם אין ארון - אין מקדש אלא בית אבנים, ועל זה המליצו חז"ל במרירות נפשם: "היכלא קליא קלית, קימחא טחינא טחנת"⁸, וזהו שכתב ריה"ל: "עד שמרו העם ונגנז הארון, וגבר עליהם נבוכדנצר והגלם".

כיוצא בזה, ובהגדרה בהירה יותר, כותב ריה"ל במאמר שני בספרו פסקה כו. לאחר שמבאר ריה"ל את עניין המשכן וסדר העבודה, עובר לסוד המשכן כמשל גוף האדם, וזה לשונו:

צוה האל יתברך במזבח העולה ובמזבח הקטורת והמנורה, ואחר כן העולות וקטרת הסמים ושמן המאור ושמן המשחה... וכל אלה עבודות לארון ולכרובים אשר הם במדרגת הלב!

הנה כאן מגדיר ריה"ל בבהירות את עניין הארון במקדש. כשם שבאדם יסוד קישור הנפש החיה בלב⁹, כך יסוד קישור ומוצא קדושת המקדש בארון הברית.

אלא שכפי המידה אשר האדרנו לעיל קדושת ארון הברית, אשר בו תלויה קדושת המקדש, בה במידה יש להתפלא, אם כן בבית שני שלא היה בו ארון, שכבר נגנז בימי יאשיהו¹⁰, מהיכן קדושתו יונקת?! וגם הלא בוני בית שני בנו הקודש וקודש הקדשים כבעבר, דנו בו דין קודש הקדשים, וכהן גדול עשה בו עבודת יום הכפורים, אע"פ

8. סנהדרין צו, ב. ובשהש"ר ג כע"ז: קימחא טחינא טחנת, אריא קטילא קטלת, ודרא יקידא יקדת. עיין

בזה באריכות בנפש החיים שער א פרק ד.

9. עיין שר"ת חכם צבי סי' עד.

10. יומא נב, ב.

שתורה קבעה בפירוש מקום העבודה שלפני ולפנים "על פני הכפורת"¹¹ ו"בין הבדים"¹²,
ואם אין ארון - עבודת ההזאות מנין!?

בחז"ל מצאנו שנחלקו בזה הדעות: יש אומרים "ארון גלה לבבל" ויש אומרים "ארון
במקומו נגנז"¹³. בסוגיות השונות שבש"ס לא מצאנו הכרעה ברורה, אכן דעת ריה"ל¹⁴
בזה שארון במקומו נגנז. וזה לשונו במאמר שלישי פיסקה לט, אגב דיונו בסמכות חז"ל
ותוקף מסורת תורה שבעל פה:

ומה שהעמיד עזרא בבית שני על קהלו לתת שלישיית השקל, ומה שהעמידו
במקום הארון תכונה, שתלו לפניה הפרוכת, בעבור שידעו כי הארון גנוז לשם.

מפרשי הכוזרי על אתר¹⁵ ביארו, שהוקשה לריה"ל כנ"ל בעניין עבודת יום הכפורים
לכה"ג, היאך הייתה מתקיימת בלא ארון וכפורת, והיאך היה למקום דין קודש הקדשים
ולב המקדש, ופירשו תשובת ריה"ל שסובר כמאן דאמר ארון במקומו נגנז, וממילא הרי
קדושת המקום קביעא וקיימא כאילו ארון על מכונו. וזה לשון ר' יהודה מוסקאטו
בפירושו שם:

כי בהיות הארון גנוז שם, הרי הוא כאילו במקומו מונח ועומד... ותכונה אחת
הייתה שם במקום הארון עצמו, לסיים מצריו וגבוליו, למען יתכוין הכהן אל מול
פניו... ולפניו תלו את הפרכת המבדילה בין הקודש ובין קדש הקדשים, כאילו
היה שם ארון נראה עין בעין. כי עם היותו נעדר למראית העין, מכל מקום עודנו
שם לפני ה', ושם הביון עוזו במקום גניזתו.

נמצאנו למדים מדברי ריה"ל בשלישיית, כי יסוד קדושת המקדש מקדושת ארון הברית
יונקת, והוא לב המקדש - בין בהיות ארון על מכונו ובין בהיותו בחביון עוזו¹⁶.

11. ויקרא טז, יד

12. משנה ביומא פרק ה דף נב, ב

13. עיין ביומא נג, ב - נד, א; תוספתא יומא פ"ב ה"ב; תוספתא סוטה פ"ג ה"ב; שקלים פ"ו ה"א; סדר
עולם רבה פרק כד.

14. וכן דעת הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"ד ה"א, וכדעת בעל סדר עולם רבה פכ"ד וכדלקמן.

15. 'קול יהודה' לר' יהודה מוסקאטו ו'אוצר נחמד' לר' ישראל הלוי.

16. עיין עוד בזה בדברי הגרש"י ז"ל בספרו לאור ההלכה עמ' ש-שא.

הרמב"ם בהלכות בית הבחירה

ככל החזיון הגדול אשר נגלה לעינינו בהגותו של ריה"ל, נוכל לדקדק גם מדברי רבנו הרמב"ם בידו החזקה. בהלכות בית הבחירה בפרק א מונה הרמב"ם את עיקרי הבית, וזה לשונו שם בהלכה ה:

ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית. עושין בו קדש וקדש הקדשים. ויהיה לפני הקדש מקום אחד והוא שנקרא אולם, ושלתן נקראים היכל. ועושין מחיצה אחרת סביב להיכל... הוא הנקרא עזרה, והכל נקרא מקדש.

לקמיה בהלכה ו מונה הרמב"ם את כלי המקדש ומיקומם, וזה לשונו:

ועושין במקדש כלים. מזבח לעולה ולשאר הקרבנות, וכבש שעולים בו למזבח, ומקומו לפני האולם משוך לדרום. וכיור וכנו לקדש ממנו הכהנים ידיהם ורגליהם לעבודה, ומקומו בין האולם ולמזבח משוך לדרום, שהוא שמאל הנכנס למקדש, ומזבח לקטורת ומנורה ושולחן, ושלתן בתוך הקדש לפני קדש הקדשים.

אכן, עינא דשפיר חזי שלא מנה בין הכלים את ארון הברית, ולא ציין מקומו. להלן ממשיך הרמב"ם ומפרט את צורת כלי המקדש ומיקומם המדוייק עד סוף פרק ג, אך שוב אינו מזכיר בשום עניין את ארון הברית. רק בפרק ד עוסק הרמב"ם בארון ומקומו, וזה לשונו שם בהלכה א:

אבן הייתה בקדש הקדשים במערבו, ועליה היה הארון מונח, ולפניו צנצנת המן ומטה אהרן. ובעת שבנה שלמה את הבית וידע שסופו לחרב, בנה מקום לגנוז בו הארון למטה¹⁷, במטמוניות עמוקות ועקלקלות. ויאשיהו המלך צוה וגנזו במקום שבנה שלמה. שנאמר: ויאמר ללויים המבינים ולכל ישראל הקדשים לה' תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל, אין לכם משא בכתף עתה, עבדו את ה' אלהיכם וגו'.

מדברי הרמב"ם למדנו תלת. ראשית למדנו, שכריה"ל הכריע כדעת הסוברים שארון במקומו נגנז. שנית, למדנו מכלל דבריו שאין הארון כלי כשאר הכלים אלא לב

17. עיין מאירי ליומא נב, ב דחפר בעומק במקום הארון, ודלא כחכמים בפ"ו דשקלים דס"ל דבלשכת דיר העצים נגנז.

המקדש¹⁸, וכמקומו - קדש הקדשים, וגם כן כריה"ל. עוד אפשר להעמיס בכוונת הרמב"ם שבעין מה שכתב ריה"ל שמעמד הר סיני הריהו כמתמיד כל זמן התקיים הארון במקדש, כך הרמב"ם אף ממשיך דבריו עוד יותר בהביאו לפסוק: אין לכם משא בכתף וגו' וכדלקמן.

הרמב"ם הסתייע מדברי הפסוק בדה"ב לה, ג שם מצווה יאשיהו המלך ללויים שיגזזו את הארון במקום המיוחד אותו זימן כבר שלמה המלך לעת מצוא. אלא שהרמב"ם אשר אנו רגילים בקוצר אמריו, טורח וממציא לנו גם את המשך הפסוק, אשר לכאורה אינו ממין העניין: "אין לכם משא בכתף עתה, עבדו את ה' אלהיכם, ואת עמו ישראל". אכן לא רק דברי הרמב"ם זוקקים ביאור, אלא גוף הפסוק צריך עיון, מה עניין לגניזת הארון עם שינוי בתפקוד הלויים, ומהו אל נכון השינוי המדובר.

לענ"ד עומקו של מקרא מורה על שינוי וקריאת כיוון עתידית לזמן בו אין מקדש ואין השראת שכינה בגילוי; מצב בו אין שומרי משמרת הקודש יכולים לשמש רק במשא בכתף ומרכבה לשכינה, אלא צריכים לממש יותר את תפקידם החיצוני "יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל"; מצב בו אין הארון משמש כבסיס סגולי להשראת שכינה, אלא ארון ה' חי ופועל בתוך קהל ישראל הלומדים תורת ה'.

והנה אף כי יגורתי להעמיס דברי דרוש בפי לשון הזהב של המורה הגדול, מכל מקום מצאתי לי חבר נאמן, הלא הוא הנציב מוולוז'ין בכמה מקומות בפירושו העמק דבר¹⁹, ונייח לי. אם כן גם בזה מכוונים דברי הרמב"ם עם דברי ריה"ל, ותיתי לי מן העושה שלום במרומיו.

לאור המתבאר לעיל, יש להסביר כי בפתיחת הרמב"ם להלכות בית הבחירה: "לעשות בית לה' מוכן להקריב בו קרבנות וכו'", אין כוונתו לומר שזהו עיקרו של בית - הקרבת הקרבנות. אדרבא, הבית הוא בית לה' - בית הבחירה, עליו נאמר: "לשכנו תדרשו". אכן בפועל בבית זה יהיו מקריבים קרבנות, ואליו יחגגו ג' פעמים בשנה, כמו שנאמר: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", והדברים ארוכים²⁰.

18. יש מקום לפרש השמטת הרמב"ם מחמת שאין הארון כלי שרת ועבודה. אך באמת היא הנותנת, וכמו שכתב ריה"ל כנזכר לעיל, שהכלים הינם "עבודות לארון ולכרובים אשר הם במדרגת הלב".

19. עיין בפירושו לשמות יג, טז בהר"ד; לדברים א, ג בהר"ד י, ח בהעמ"ד, ודבריו קילורין לעינינו. עיין גם בדבריו המפורסמים של הרמב"ם בסוף שמיטה ויובל, והן הן הדברים.

20. יעויין במאמרו של מו"ר הרב יהושע ויצמן שליט"א הנדפס בספר זה.

אכן יש להעיר מלשון הרמב"ם בפרק שני מהלכות בית הבחירה, בו עוסק הרמב"ם בהלכות מזבח ומקומו, ומייחד הרמב"ם דברים למקומו המכוון של המזבח, וזה לשונו:

המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר: 'וזה מזבח לעולה לישראל'. ובמקדש נעקד יצחק אבינו, שנאמר: 'ולך לך אל ארץ המוריה', ונאמר בדברי הימים: 'ויחל שלמה לבנות את בית ה' בירושלים בהר המוריה'...

ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה, הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח... והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון כשנברא קרבן, ומשם נברא. אמרו חכמים: 'אדם ממקום כפרתו נברא'.

הנה דווקא במקום המזבח, ולא במקום הארון בקודש הקדשים, מאריך הרמב"ם לבסס את מקומו הקדוש והמכוון, ולכאורה יש בזה פירכא לאשר ייסדנו.

אכן באמת הדברים ניתנים להתפרש כל בתר איפכא. במה שתלוי בעבודתנו ובפנייתנו אל ריבונו של עולם, נבחר מקום מכוון אשר שורשיו מגיעים אל עבודת האבות ודורות ראשונים עד מקום הבריאה. אך במה שקדושתו מחמת עצמו, ואדרבא הינו עדות מרבש"ע כלפינו, אין צריך כל מקום מכוון, שאין המקום מקדש את הארון, אלא הארון מקדש את מקומו!²¹

בשבילי המקראות

לאחר דאזלינן כהני נמושות וכלקוטי בתר לקוטי מדברי חז"ל וראשונים, אשר הנהירו עינינו בדעתם הרחבה, להבין אל נכון קדושת קודש הקדשים והמקדש. נוכל מעתה לבסס דרכנו בקודש בפשטי המקראות בתורה ובנ"ך.

משכן העדות

משכן ה' בקרב בני ישראל נקרא בלשון התורה "משכן העדת": "אלה פקודי המשכן, משכן העדת, אשר פקד על פי משה"²², "ואתה הפקד את הלויים על משכן העדת ועל כל כלי"²³, "והלויים יחנו סביב למשכו העדת"²⁴, "נעלה הענן מעל משכן העדת"²⁵.

21. עיין עוד לקמן בדברי המשך חכמה, והדברים מכוונים.

22. שמות לח, כא

23. במדבר א, נ

24. במדבר א, נג

25. במדבר י, יא

השם "עֵדֶת" בו נתכנה המשכן יכול להתפרש בשני מובנים; במשמעות הראשונית שלו - הוכחה וביורור, או במשמעות המושאלת שנתכנו בו הלוחות "לַחַת הַעֵדֶת", כפי שאנו מוצאים בכמה מקומות בתורה: "ויתן אל משה... בהר סיני שני לַחַת הַעֵדֶת"²⁶, "ושני לַחַת הַעֵדֶת בידו"²⁷, "ושני לַחַת הַעֵדֶת ביד משה"²⁸.

והנה באמת סתם "עֵדֶת" בתורה בהקשר למשכן, כוונתה ללוחות הברית. כך אנו מוצאים פעמים רבות: "ונתת אל הארון את הַעֵדֶת אשר אתן אליך"²⁹, "ואל הארון תתן את הַעֵדֶת"³⁰, "באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על הַעֵדֶת"³¹, "ושחקת ממנה הדק ונתתה ממנה לפני הַעֵדֶת באהל מועד"³², ועוד.

גם הארון עצמו נקרא פעמים רבות: "ארון הַעֵדֶת". "מבין שני הכרובים אשר על ארן הַעֵדֶת"³³, "לפני הפרכת אשר על ארן הַעֵדֶת"³⁴, "את ארן הַעֵדֶת ואת בדיו"³⁵, ועוד.

ואם כן, עולה בביורור מן המקראות, שהמשכן נתכנה בשם משכן העדות, על שם ארון העדות, בו לוחות העדות. שוב ראיתי שכך כתב הרמב"ן בפירושו לשמות לח, כא: "אבל משכן העדות כולל הבית בכללו, שהוא המשכן הנעשה ללוחות העדות".

אכן, עומדים בפנינו דברי רש"י בפירושו לשמות לח, כא שם כתוב: "אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פָּקַד על פי משה וגו' ". ורש"י בפירושו לכאורה נוקט בדרך אחרת, ומפרש עדות מלשון בירור והוכחה, וכמשמעות הראשונית של המילה, וזה לשונו:

משכן העדת - עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם.

ובאמת דברי פרשנדתא לקוחים מבאר חז"ל במדרש תנחומא בפרשת פקודי (סי' ו), וזה לשון המדרש:

- 26. שמות לא, יח
- 27. שמות לב, טו
- 28. שמות לד, כט
- 29. שמות כה, טז
- 30. שמות כה, כא
- 31. שמות כז, כא
- 32. שמות ל, לו
- 33. שמות כה, כב
- 34. שמות ל, ו
- 35. שמות לט, לה

אלה פקודי המשכן משכן העדת. עדות לכל באי עולם שנמחל להם על מעשה העגל. למה הדבר דומה? למלך שנשא אשה והיה מחבבה. כעס עליה והלך לו. היו שכנותיה אומרות: שוב בעליך אינו חוזר לך. לימים בא ונכנס, עמד בפלטרין ואכל ושתה עמה. ועדיין שכנותיה לא היו מאמינות שנתרצה לה. ומתוך כך, ראו ריח בשמים עולה מן הבית, ידעו הכל שנתרצה לה.

כך הקב"ה חבב את ישראל, ונתן להם את התורה, וקרא להם ממלכת כהנים וגוי קדוש. לאחר ארבעים יום סרחו. אמרו הגויים שוב אינו חוזר עליהם. עמד משה וביקש רחמים ואמר לו: 'סלחתי כדברך'. אמר משה: מי מודיע לאומות? אמר לו: 'זעשו לי מקדש'. כיון שראו אומות העולם הריח של קטורת מתמר ועולה מתוך המשכן ידעו שנתרצה להם הקב"ה.

פירוש המדרש לענ"ד פשוט. הלוחות עצמם נקראים לוחות העדות שהרי הם עדות למציאותו יתברך עמנו (וכמדרכ בראש מאמרנו בנישואי בת המלך). מציאותו יתברך עמנו אפשרית רק עפ"י תורתנו הקדושה המורה לנו על רבש"ע³⁶ חכמתו מידותיו והנהגתו, ובה אנו יכולים לידבק בו יתברך, בבחינת "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה".

לוחות העדות ניתנו בראשונה, ואף נתנו בשנית לאחר שסרחנו בחטא העגל. אכן נתינתם בשנית אינה ראייה למציאותו יתברך עמנו בשלמות כבראשונה, שהרי אפשר שלא נתפייס עמנו לגמרי, אך מכל מקום לא רצה לדחותנו בשתי ידיים. וזהו שהמשילו חכמים במשלם כניסת המלך שנית ודיבורו עם האשה וכו'. אבל משראו הקטורת וריח הבשמים עולה ומיתמר מן הבית, הבינו כי תוכו רצוף אהבה וחיבה כבראשונה, וזהו שנמשל הקטורת העולה מבית המקדש ואהבת ה' לעמו בתורתו המצוייה עימם בקודש הקדשים בארון העדות. נמצאנו למדים כי לא זו בלבד שאין כאן קושיה לדרכנו, אלא אף מסייעים הדברים לדברינו, ונמצאו כולם ברורים יחד באהבה נחברים. "עדות" כפשטו מלשון בירור והוכחה, כך נקראו הלוחות "לַחַת הַעֲדוֹת" כי הם עדות למציאותו בנו, והמשכן בו נמצאים הלוחות אשר נקרא על שמם הינו ההוכחה המוחלטת למציאות רוח קודשו בנו, בהתגלותו יתברך בתוך בניו בפועל ממש³⁷.

זאת ועוד. אף התורה מנמקת קריאת שם המשכן משכן העדות מלשון התוועדות ומפגש, אשר דבר ה' נפגש עמנו. "ארן העֲדָת, לפני הכפרת אשר על העדת, אשר אֹעֵד

36. מהרח"ו בהקדמתו לעץ חיים ועיין בפתיחת הרמב"ן לפירושו לתורה ושם בהערה ד"ה "שמותיה".

37. עיין עוד בפירוש הרא"ם ושפתי חכמים על אתר, והדברים מכוונים.

לך שמה³⁸. "ונתת ממנה לפני העדת באהל מועד אשר אועד לך שמה"³⁹. ואם כן נקודת המפגש של רבש"ע עמנו, עם קודשו, הינה מעל ארון העדות, זוהי העדות וזהו שם המשכן⁴⁰.

בבניינו של מקדש שלמה

בספר מלכים א פרק ח מתואר סדר העלאת המשכן וכליו אל המקדש בירושלים:

וקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח האיתנים בחג, הוא החדש השביעי. ויבאו כל זקני ישראל, וישאו הכהנים את ארון ה' ואת אוהל מועד, ואת כל כלי הקודש אשר באהל, ויעלו אתם הכהנים והלויים.

אם נטה אוזן לדקדוק לשון הכתוב, נבחין כי הפסוקים מבדילים בין הארון לשאר כלי המשכן וגופו. אכן שלמה בנה כלים חדשים אשר היו בבית המקדש, בעוד שהארון שכן במקדש כבראשונה, אבל מכל מקום בתיאור עליית המשכן וכליו אין מן העניין להבדיל בין הארון לשאר כלי הקודש.

יתרה מזו, אף על פי שבנה שלמה כלים חדשים, מכל מקום השולחן והמנורה שעשה משה גם כן שימשו כבראשונה, ורק המשכן ושאר הכלים נגנזו⁴¹.

גם בפתחת הפרק יחד הארון מהמשכן וכליו, ואף באופן מודגש יותר מהנ"ל:

אז יקהיל שלמה את זקני ישראל, את כל ראשי המטות נשיאי האבות לבני ישראל אל המלך שלמה בירושלים, להעלות את ארון ברית ה' מעיר דוד היא ציון.

38. שמות ל, ו

39. שמות ל, לו

40. ואם תיאות נפשך לידע מדוע לא פירש לנו רש"י בשום מקום עניין זה אלא כאן, זה פשוט לענ"ד. בד"כ פירוש העדות באמת על שם הלוחות ואין כאן מה לפרש. אכן כאן כפלה התורה מיליה ואמרה "המשכן משכן העדת", והרי זה כאילו באה לנמק מדוע נקרא המשכן דווקא בשם זה, וזהו שגם הוקשה לחז"ל ופירושוהו במשלם. בא וראה שלקמיה במדרש בסי' ח שוב חזרו לפרש כפשוטו: "משכן העדת – זו תורה שהיו יגיעים בה". וכן לפני כן בסי' ד: "משכן העדת – אמר רשב"י אין עדות אלא תורה". אבל בסי' ו דרשו כפל המילים: "אלה פקודי המשכן משכן העדות – עדות לכל באי עולם וכו'", והדברים מאירים בס"ד.

41. עיין בתוספתא סוטה פרק י"ג ה"א וכע"ז במנחות (צט, א) "ת"ר: עשרה שלחנות עשה שלמה, ולא היו מסדרים אלא על של משה... עשר מנורות עשה שלמה, ולא היו מדליקין אלא בשל משה וכו'". ואף לר"א בן שמוע שם דס"ל ד"על כולם היו מסדרין", מ"מ פרש"י: "פעמים בזה ופעמים בזה" ורוצה לומר פעמים בשל שלמה ופעמים בשל משה.

וכן לקמיה בתיאור העליה למקדש מוזכר רק הארון, בעוד ששאר כלי הקודש שוב אינם מוזכרים:

והמלך שלמה וכל עדת ישראל הנועדים עליו אֶתֹו לפני הארון, מזבחים צאן ובקר... ויביאו הכהנים את ארון ברית ה' אל מקומו.

הפסוקים אף מדגישים את יסוד קדושת הארון מחמת קדושת התורה, והיא המצוייה ביסוד קדושת הבית:

אין בארון רק שני לַחַת אבנים, אשר הִנַּח שם משה בחורב, אשר כרת ה' עם בני ישראל בצאתם מארץ מצרים.

ויהי בצאת הכהנים מן הקדש והענן מלא את בית ה'. ולא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענן, כי מלא כבוד ה' את בית ה'.

וכן לקמן בתפילתו מדגיש המלך שלמה יסוד זה בדבריו:

אז אמר שלמה: ה' אמר לשכן בערפל. בנה בניית בית זבול לך מכון לשבתך עולמים... ואבנה הבית לשם ה' אלוהי ישראל, ואשם שם מקום לארון, אשר שם ברית ה' אשר כרת עם אבותינו, בהוציאו אתם מארץ מצרים.

אכן בהמשך התפילה עומד שלמה "לפני מזבח ה' נגד כל קהל ישראל" ושם מתחילה באמת תפילתו ותחנוניו לרבש"ע:

ויפרוש כפיו אל השמים ויאמר: ה' אלהי ישראל אין כמוך אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת... כי האמנם ישב אלהים על הארץ? הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה אשר בניתי?!

אל נכון עיקר תמיהתו של שלמה אינה על עצם הבית השוכן מסביב לארון ה', אשר הוא ביטוי לקשר הדבקות שבין האדם לאלוהיו בתורתו. תמיהת שלמה על היות הבית מקודש ומיוחד לעבודת הקורבנות והמזבח, כאילו ובאמת הבית בגופו כונס את השכינה ומצמצמה בכתליו ובין כליו.

ושלמה באמת טורח להבהיר לעם וזקניו כי עיקרו של בית בהיותו כצינור המקשר לתפילת ישראל אל אביו שבשמים, והוא ישמע משם את תפילת עמו בארץ, ובזה תהא יראתו על פנינו.

להיות עינן פתחת אל הבית הזה לילה ויום, אל המקום אשר אמרת יהיה שמי שם, לשמוע אל התפילה אשר יתפלל עבדך אל המקום הזה... ואתה תשמע אל מקום שבתך אל השמים... ואתה תשמע השמים... כל תפילה כל תחינה אשר תהיה לכל האדם... ופרש כפיו אל הבית הזה, ואתה תשמע השמים... למען יראוך כל הימים אשר הם חיים על פני האדמה אשר נתת לאבותינו.

בנתיבות החכמה

אריה דבי עלאי, ר' מאיר שמחה מדווינסקי, אשר האיר לנו בתורתו ובמשנתו הרחבה, הפרושה על פני פירושו המצויין לתורה "משך חכמה", פירש וביאר, העמיק והרחיב, יסוד זה אשר אנו דנים בו, בכמה מקומות. אין כאן המקום לפרוט ולפרוש את כל משנתו בזה, אך נביא את תורף דבריו, ותורתו הרי גלויה לכל דורש, תן לחכם ויחכם עוד.

בפירושו לפסוק "במשוך היובל המה יעלו בהר"⁴² עומד הגרמ"ש על נקודה נפלאה. קדושת המקום אשר ניתנה להר סיני פקעה מיד לאחר המעמד הנשגב, ומאז הריהו חולין ככל שאר המקומות. ללמדך שכל קדושה אינה אלא מחמת קדושת הבורא, ושלא נדמה ח"ו כי יש קדושה עצמית מלבדו. מכאן ממשיך הגרמ"ש לדון גם בקדושת בית עולמים, אשר לכאורה ניתן להבין שיש בו קדושה בעצם הבניין. וזה לשונו:

שלא תדמו כי ההר הוא ענין קדוש, ובסיבתו נגלה השם עליו. לא כן בני ישראל! כי במשוך היובל, והוא מעון חיות ובהמות. רק כל זמן שהשכינה עליו הוא קדוש מסיבת קדושת הבודא יתברך שמו. לכן אמר (תענית כא, ב) כי לא המקום מכבד את האדם, אלא האדם מכבד את מקומו...

ולכן בבית עולמים שקדושתן לעולם, לכן שלא ידמו שיש קדושה בעצם הבנין, לכן מותרים ליגע בכל הטמאים, אף טמאי מתים, מאחוריו... להראות דרך ממי ששיכן שמו בתוך הבית הזה אתה ירא, ובפנים ממנו קודש ולא מאחוריו. שמפנים הלוחות והעדות למשכן הכבוד.

כעין זה כתב המשך חכמה גם בשמות (יב, כא), שם התייחס בייחוד לקדושת הארץ והר המוריה, וזה לשונו:

והנה יש להאריך, שכל המקומות המקודשים אין יסודם מן הדת⁴³, רק מהאומה והשרשים. כמו הר המוריה שמשם נברא האדם (סנהדרין לב, ב), ושם הקריב אברהם את יצחק, וכן נבחר על פי נביא. ובדת לא כתוב רק: מקום אשר יבחר ה'.

והר סיני, מקום הדת, כיון שנסתלקה שכינה ממנו - יעלו צאן ובקר (שמות יט)⁴⁴. שחלילה, ההרגשות לא יטעו לייחס לדת איזה ציור. רק ירושלים וכל ארץ ישראל והר המוריה בנויים על התייחסותם לאבותינו שרשי האומה, להתאחדות האומה לשרשה⁴⁵.

אכן המקום בו בחר הגרמ"ש להתגדר, לברר ולנפות הסיגים באמונתנו הטהורה, הוא בפרשת כי תשא, בענין שבירת הלוחות. היאך מלאו ליבו של משה רבינו ע"ה לשבור את לוחות הברית הראשונים אשר היו מעשה אלהים, והיאך באמת כיוון בזה לדעת עליון אשר אמר לו: "יישר כוחך ששיברת". עיין שם בכל אריכות דברי קודשו, ונביא להלן את עיקרי דבריו:

כי התורה והאמונה המה עקרי האומה הישראלית. וכל הקדושות ארץ ישראל וירושלים וכו' המה פרטי וסניפי התורה ונתקדשו בקדושת התורה...

ואל תדמו כי המקדש והמשכן המה ענינים קדושים מעצמם, חלילה! ה' יתברך שורה בתוך בניו. ואם 'המה כאדם עברו ברית' - הוסר מהם כל קדושה, והמה ככלי חול 'באו פריצים ויחללוה', וטיטוס נכנס לקודש הקדשים חונה עמו ולא ניזוק (גיטין נו, ב), כי הוסר קדושתו⁴⁶.

43. רוצה לומר: התורה

44. שתי בחינות של קדושה. קדושה המעוגנת בשרשי האומה, ועל כן הרי היא קבועה וקיימת לעולם מצדינו, וקדושה אשר נקבעת מחמת השראת שכינה, ובהתבטלה בטלה גם קדושת המקום. ואולי כוונתו של הגרמ"ש לקדושת המקום הקבועה מאז ששת ימי בראשית, ופעולת האבות בה לגלותה מגניזתה אל הפועל, ועל זה אמרה תורה "אל המקום אשר יבחר ה' " וכן "לשכנו תדרשו", וצ"ע.

45. עיין בדומה לזה מה שפירשנו לעיל את דברי הרמב"ם באשר לקדושת מקום המזבח בהשוואה לקדושת מקום הארון. אכן לעצם דברי המשך חכמה בנידון, הנה הם מבהילים הרעיון, ולולי דמסתייגותי הייתי אומר בפשטות שגם קדושת הארץ וירושלים ומקום המקדש הינה בהשראת שכינתו יתברך שם, ולא רק בהרגשותינו מצד התאחדות האומה לשרשה, וכפשוט לשון התורה: "ארץ אשר ה' אלהיך דרש אתה תמיד" (דברים יא יב), ושלא כהר סיני אשר באמת גילוי השכינה המיוחד סר ממנו לאחר המעמד הנשגב.

46. לעיל בביאור דברי ריה"ל הבאנו בזה דברי נפש החיים בשער ראשון פרק ד, עיין שם.

ויותר מזה, הלוחות - 'מכתב אלהים' - גם המה אינם קדושים בעצם רק בשבילכם⁴⁷. וכאשר זנתה כלתה בתוך חופתה, המה נחשבים לנבלי חרש, ואין בהם קדושה מחמת עצמם. רק בשבילכם⁴⁸ שאתם שומרים אותם.

סוף דבר - אין שום עניין קדוש בעולם מיוחס לו העבודה והכניעה, ורק ה' יתברך שמו הוא קדוש... וכל הקדושות המה מצד ציווי, שציווה הבורא לבנות משכן... ולכן אין בארון רק לוחות (מלכ"א ה, ט), והכרובים המה מבחוץ על הכפורת, לא בארון...

כי לוחות ושברי לוחות מונחים בארון (ב"ב יד, ב), ולהורות כי הראשונים אשר מעשה אלקים המה... המה שבורים, ולוחות שפסל משה - המה השלמים, להראות כי אין בנברא קדושה בעצם, רק מצד שמירת ישראל התורה מפי רצון הבורא⁴⁹, יתברך שמו הקדוש.

והנה מי יבוא אחרי המלך, אשר דבריו ברור מיללו, והדברים עמוקים ויורדים חדרי בטן. אסיים פרק זה בדברי הרמב"ן זצ"ל בפתיחתו לפרשת תרומה אשר הראוני עתה. יש בדבריו סיכום לאשר עמדנו על סודו עד כה, ותשואות חן לאשר העמידני⁵⁰ על דברי קדשו.

והנה עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, כמו שאמר: 'ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת'. על כן הקדים הארון והכפורת בכאן...

וסוד המשכן הוא, שיהיה הכבוד אשר שכן על הר סיני שוכן עליו בנסתר. וכמו שנאמר שם: 'וישכון כבוד ה' על הר סיני'... כן כתוב במשכן: 'וכבוד ה' מלא את המשכן'. ובבא משה היה עליו הדיבור אשר נדבר לו בהר סיני: 'וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת מבין שני הכרובים'.

הרמב"ן אף הוא מפליג אל תפילת שלמה ביום היוסד הבית, ועומד על אשר דיקדקנו בלשון הכתובים שם ובמקומות אחרים.

והמסתכל יפה בכתובים הנאמרים במתן תורה... יבין סוד המשכן ובית המקדש, ויוכל להתבונן בו ממה שאמר שלמה בחכמתו בתפילתו... ובבאור אמר: 'האמנם

47. נראה לענ"ד שכוונתו לומר: "מחמתכם", ודוק.

48. כנ"ל

49. שני תנאים: א. ציווי הקב"ה ב. שמירת ישראל הציווי.

50. ידידי ר' עודד שוגרמן

ישב אלקים את האדם על הארץ, הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך' (דה"ב, ו) וכתוב על הארון: 'להעלות משם את ארון האלקים אשר נקרא שם ה' צבאות יושב הכרובים עלי' (שמו"ב, ו).

בסוד שיח

אם בקולה החד והחזק של החכמה הטהורה מצטיירת לפנינו קדושת המקדש כקדושת השכל⁵¹ האלהי העליון והמרומם, אשר אין בו מקום להקדשת מוחשים או להרגשות גסות אחרות, אלא אך ורק ליסוד היסודות ועמוד החכמה בהתקשרו עמנו בתורתו; הרי שקולות אחרים, רכים ומלאי ערגה וכיסופים, עולים ובוקעים מעמקי חכמת האמת, וכשיר השירים נאה זמרת סוד שרפי קודש.

ראשית נביא דברי חז"ל במסכת יומא (נד, א) אשר בשיח קודשם גילו נפלאות החכמה ועוצם סתרי רגשות האהבה הטהורה והקדושה שבין כנסת ישראל לאביה שבשמים.

ר' יהודה רמי. כתיב: "ויראו ראשי הבדים", וכתוב: "ולא יראו החוצה". הכיצד? נראין ואינן נראין... דוחקין ובלטין ויוצאין בפרוכת, ונראין כשני דדי אישה, שנאמר: 'צרור המור דודי לי בין שדי ילין'.

הנה לנו ביטוי עוצמתי המתאר את מקום משכן הארון, אשר שם משכן השכינה בבית המקדש, כחויית הקשר הרגשי שבין אישה לבעל נעוריה. "צרור המור דודי לי בין שדי

51 כתבנו "שכל" אך בריה"ל אנו מוצאים "לב" כמו שהבאנו לעיל. כתבנו שכל שכן ארון העדות שבו התורה שהיא חכמת מקור החכמה, והראש מעל הלב כבגוף האדם אשר נברא בצלם אלהים. אכן לריה"ל עיקר החיות היא בלב ואין העיקר בהשכלה אלא בדבקות בחי העולמים, וחכמת הלב היא באמת מעל חכמת השכל. אם נפשך לומר הרי שהחכמה היא בסוד המנורה אך החיות והלב בסוד הארון.

ובאמת השיטות בזה ידועות, ואף יש לתלות זאת במחלוקת תנאים בסוטה פ"ט מ"ד מהיכן היו מודדים לחלל שנמצא קרוב לעיר: "ר' אליעזר אומר מטבורו, ר' עקיבא אומר מחוטמו", והדברים ארוכים. אלא שבאמת כדרכה של תורה אלו ואלו דברי אלהים חיים. מצד רבש"ע באמת "הלא לית מחשבה תפיסא ביה כלל", ואין לנו אלא הדבקות והקישור לחי העולמים. אך מצד עבודת האדם הלא "בשכלו יהולל איש", ולו משפט הבכורה להדריכו בנתיבות עולם. ואם כן באמת מצד הבורא לית מחשבה תפיסא ביה כלל, אבל בדבקות ובהתבטלות כלפי מקר החיים הנה **ברעותא דליבא** תפיסין ביה (עי' "תורה אור" כז, א וליקוטי תורה במדבר פא, ד וכן באוה"ק ח ס"י).

ועל גבי הבחנות אלו באה חכמת האמת ואיחדה השיטות, לומר שהארון, משכן הדעת, הוא החיבור שביננו לרבש"ע, הוא אשר תוכו רצוף אהבה, ובו חבורים יחדיו חכמת הלב עם חכמת השכל, ודגלו עלי אהבה, וכדלקמן.

י"ל". כאותה קטורת אשר יצאה מבית האישה לעדות על חזרת בעלה אליה כבמדרש תנחומא הנ"ל.

אך לא הסתפקו חכמינו בזה, ועוד הרחיבו בזה בדברים אשר תפיסה רדודה גסה ומגושמת, קשה לה לשמוע. אך מי שאינו "גמד טרוט עיניים"⁵² אלא בעל השקפה רחבה ונשמטית, יכול ליקח מכאן מלא חופניים של אצילות שירית, החושפת את עומק הקשר שבין ישראל לאביהם שבשמיים.

אמר רב קטינא: בשעה שהיו ישראל עולין לרגל, מגללין להם את הפרוכת, ומראין להם את הכרובים, שהיו מעורין זה בזה, ואומרין להם: ראו חיבתכם לפני המקום כחיבת זכר ונקבה.. "כמעט איש ולוית" (מלכים א, ז)... אמר רבה בר רב שילא: כאיש המעורה בלוייה שלו (רש"י - הנדבק וחבוק באשתו בין זרועותיו).

אמר ריש לקיש: בשעה שנכנסו נכרים להיכל, ראו כרובים המעורים זה בזה. הוציאון לשוק ואמרו: ישראל ישראל הללו שברכתן ברכה וקללתן קללה יעסקו בדברים הללו?! מיד הזילום, שנאמר: "כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה"

אכן איש בער לא ידע, וכסיל לא יבין את זאת, ומי שהוא "חמור לאהבה"⁵³ ונפשו גסה וערלה, אינו מסוגל להרים מחשבתו והרגשותיו אל רום הרעיון, ממנו נשקפת עוצמת הקישור ורגשות העדנה האציליים, שבין כנסת ישראל לאביה, מלכה ודודה, בשיר השירים וקודש הקדשים.

לאחר שרבותינו בעלי הנגלה הודיעונו כל זאת, יקל לנו לצעוד עוד פנימה בקודש, ולהטות אזנינו לאשר יחונו דעה בעלי רזין ומילין דגניזין.

הזוהר הקדוש עומד בכמה מקומות על רמזי התנ"ך בסיפורו על האישה השונמית, אשר החזיקה ביד אלישע הנביא לתומכו:

ויהי היום ויעבור אלישע הנביא אל שונם, ושם אישה גדולה, ותחזק בו לאכול לחם. ויהי מידי עברו יסור שמה לאכול לחם.

52. עיין בהקדמת הרא"ה לשיר השירים ב"עולת רא"ה" ח"ב.

ותאמר אל אישה: הנה ידעתי כי איש אלהים הוא, עובר עלינו תמיד, נעשה נא עלית קיר קטנה ונשים לו שם: מיטה ושלחן וכיסא ומנורה, והיה בבאו אלינו יסור שמה⁵⁴.

ואמרו בזוהר הקדוש שכל המתואר שם בבניין חדרו של אלישע מרמז לסדר התיקון העליון תיקון השכינה. איש אלהים קדוש מרמז לקוב"ה, ועליית הקיר מרמזת למקום המקדש:

כי איש קדוש אלהים קדוש הוא - דא איהו עלמא עילאה דאיהו יתיב על כורסי יקריה, וכל קדושאן נפקין מיניה, ואיהו מקדש לכלהו עלמין.

עובר עלנו תמיד - מההוא קדושה דאיהו מקדש לכל עלמין לעילא, איהו מקדש לן בהאי עלמא. דהא לית קדושה לעילא אלא אי אית קדושה לתתא, כמה דאת אמר: ונקדשתי בתוך בני ישראל. הואיל וכך הוא: נעשה נא עלית קיר קטנה... מטא ושלחן וכסא ומנורה - ארבע אלין כלהו בשכינתא אינון וכו'⁵⁵.

ויותר מזה גילו לנו במקום אחר בו הרחיבו בעניינם וסידרם.

נעשה נא עלית קיר קטנה, ונשים לו שם מיטה ושלחן וכסא ומנורה. ארבע אלין למה? אלא בגין דאינון תיקונא דכנסת ישראל...

מיטה ושלחן וכסא ומנורה. לאו אינון כתיקונא דשמושא. דהא כסא קא בעי בקדמיתא, ולבתר שלחן, לבתר מנורה, לבתר מיטה. אמאי אקדמית מיטה? בגין דהיא חביבא עליה יתיר מכלא, ואקדים בר נש מה דחביב עליה⁵⁶.

ואם עדיין לא עמדנו על סודם בא הגר"א חבר, מתלמידי הגר"א, בספרו "אור תורה", ופירש לנו דעתם:

מיטה ושלחן ואחר כך כסא ומנורה (=גר) שהם (ראשי תיבות) **משכן**.

אם כן, ראשי תיבות של אלו הכלים המרכזיים: **משכן**. שלחן זהו שלחן הפנים, כסא זהו המזבח אשר בו האש הייתה רבוצה ובו הקרבנות. נר זוהי מנורת המאור. אך מהי המטה, אשר הוקדמה בראש לחביבותה, למרות שבסדר העבודה מזבח שהוא הכסא הינו המשמש בראשונה?! אמור מעתה ארון הקודש הוא המטה! עליו נאמר:

54. מלכ"ב ד, ח-י

55. זוהר חלק ב דף קלג, א

56. זוהר חלק ב דף מד, א אות ק'

הנה מטתו שלשלמה... אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון, עמודיו עשה כסף רפידתו זהב, מרכבו ארגמן, תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים⁵⁷.

ובתרגום יונתן שם פירש פסוקים אלו כמוסבים על בניין המקדש וארון הברית:

היכל קודשא בנא ליה שלמה... ובתר די שלים, שוי ית ארונא דסהדותא דהיא עמודא דעלמא. ובגויה תרין לוחי אבניא די אצנע תמן משה בחורב, דיקירין מן כסף מזוקק, ושפירין מן דהב... וביני כרוביא די עלוי כפורתא הות שריא שכנתא דה', דשיכן שמיא בירושלים מן כל כרכי ארעא דישראל.

ואם כן האפיריון של שלמה, מיטתו של שלמה, אשר תוכו רצוף אהבה, ובו גילוי קשר הדבקות האמיץ והחי שבין ישראל ורשב"ע הינו ארון הברית שבבית המקדש, וכן שם ברש"י:

אפיריון עשה לו - זה אוהל מועד... רפידתו - משכבו ומשכנו על הכפרת... תוכו רצוף - סדור ברצפת אהבה; ארון וכפרת וכרובים ולוחות. מבנות ירושלים - אלו ישראל יראים ושלמים להקב"ה.

עד כדי כך התייסד הדבר לראות בבית קודש הקדשים, מקום הארון, את מקום משכן האהבה שבין ישראל לאביהם שבשמים, שאם מצאנו בשיגרת לשון התנ"ך כי נאמר לשון "חדר המיטות", הרי שיתפרש הדבר כמוסב עליו!

לאחר שעתליה המרשעת מאבדת את כל זרע הממלכה, לוקחת יהושבע בת המלך יורם, אחות אחזיהו, את יואש מתוך בני המלך המומתים ומסתירה אותו ואת מניקתו בחדר המיטות.

ועתליה אם אחזיהו... ותאבד את כל זרע הממלכה. ותקח יהושבע... את יואש בן אחזיהו, ותגנוב אותו מתוך בני המלך המומתים, אותו ואת מניקתו בחדר המיטות, ויסתירו אותו מפני עתליהו ולא הומת. ויהי אתה בית ה' מתחבא שש שנים⁵⁸.

וברש"י שם פירש כדבר פשוט שהוסתר בסמוך לבית קודש הקדשים, וזו לשון קודשו:

57. שיר השירים ג, ז-ז

58. מלכ"ב יא, א-ג

בחדר המיטות - בעליית בית קודשי הקודשים. כמה שהוא אומר (לקמן פס' ג)
ויהי אתה בית ה' מתחבא וגו'.

עליו אמר דוד (תהילים כז, ה) כי יצפנני בסכה ויסתירני בסתר אהלו. וקורא
אותה חדר המיטות על שם (שהש' א, יג) בין שדי ילין. וזהו שישד הפייט: 'נפץ
חדר המיטות, חורבן ביתך יכפר עליהם'

